

CRISI ECONÒMICA I RECUPERACIÓ:
BALANÇ DE TRES ANYS DE POLÍTIQUES DIVERGENTS
Germà Bel
(Publicat a *La Vanguardia*, 3 de març de 2013)

Des de 2010 EUA i Europa han seguit estratègies divergents per a la recuperació econòmica. EUA ha prioritzat aplicar tot la despesa pública necessària fins que la demanda privada es recuperés. En canvi, l'estratègia europea, apuntada incipientment el 2009, va prendre carta de naturalesa a l'abril de 2010, quan Alemanya i altres països que comparteixen la seva visió van decidir romandre en l'euro com és ara. A Europa es va imposar la reducció gradual de dèficits des dels rècords de 2009 (la 'austeritat'), la modificació de la regulació financera, i la promoció de reformes estructurals en els països amb mercats més rígids i economies menys flexibles (els del Sud de Europa), juntament amb l'assistència financera a aquests. De fet, la dinàmica i els tempos de l'assistència financera, sobretot la liquiditat oferta pel Banc Central Europeu, han estat un element permanent de joc i tensió en la dualitat assistència-reformes entre els països centrals i els més beneficiats per la liquiditat: Espanya i Itàlia.

L'estratègia europea combina la reducció de dèficits amb la realització de reformes estructurals en moltes àrees de l'economia per augmentar la productivitat de les economies del Sud, i augmentar així la seva capacitat de competir en els mercats globals. La premissa de base és que el proteccionisme comercial a escala global és el pitjor mal a evitar. Per tant, encara que l'estratègia sigui coneguda com la 'austeritat', aquesta és condició necessària però no suficient.

Quin és el balanç a Europa després de tres anys? Les taxes de creixement s'han mantingut relativament modestes, i amb tendència decreixent. La taxa d'atur, que havia arribat al 9,6% el 2009 (mitjana anual), va créixer gairebé dos punts fins al 2012 (11,4%). Cal precisar que l'augment de l'atur s'ha concentrat a Grècia, Portugal, Itàlia i, sobretot Espanya. A la resta de països de l'Eurozona l'atur va pujar molt poc (a França o Holanda) o va baixar (a Alemanya o Àustria). En general, la dispar evolució de les economies de l'Eurozona és un fet defugit. A part de l'atur, els efectes socials de la crisi econòmica en els països del Sud han estat greus, pels ajustos pressupostaris en un context de recessió. Procedeix precisar, tanmateix, que la distribució dels esforços socials derivats de retallades de despesa i augments d'impostos ha estat decisió de política interna.

Ha donat l'estratègia europea resultats positius? La resposta depèn de la visió que es tingui de quins són els ajustos a corregir (manca de demanda agregada? Pèrdues acusades de competitivitat? Flexibilitat de l'economia?). El procés està sent molt dur per als països del Sud, i no hi ha perspectiva de recuperació immediata, de manera que proliferen les temptacions d'explorar camins que prometin molt benefici i poc cost. Però cal considerar que es tracta de països que van acumular tants desequilibris i problemes que o bé estan formalment intervinguts (Portugal i Grècia), o haurien entrat en fallida sense assistència financera exterior (Itàlia i Espanya). A més, el deteriorament de la legitimitat dels sistemes polítics al Sud d'Europa dificulta la sol·licitud d'esforços (encara més) a la societat, i de lideratge per trencar els interessos creats, si és que hi hagués voluntat. Si la societat no assumeix la necessitat de les reformes aquestes no es faran, però en absència de suport financer exterior les probabilitats d'impagament són enormes.

Una forma addicional d'avaluar els resultats de l'estratègia europea és comparar-la amb els resultats als EUA, que des del 2010 ha aconseguit taxes de creixement del PIB una mica superiors a la zona euro, amb un diferencial major el 2012. La taxa d'atur s'ha reduït en més d'un punt des de 2009, mentre que a la zona euro ha crescut gairebé dos, i acaba el 2012 tres punts per sobre dels EUA ... però és la mateixa diferència que existia el 2007, abans que la crisi comencés a tenir efectes. Respon la diferència en la taxa d'atur actual als efectes de la dualitat estímul versus austeritat? O reflecteix diferències estructurals d'atur entre els EUA i l'Eurozona?

Aquestes diferències, de rang limitat, han estat aconseguïdes amb taxes de dèficit públic de 4 a 5 punts superiors als EUA, de manera que el seu deute públic ha crescut molt més que l'europea, i al febrer de 2013 ja supera el 100% del PIB. Abans de la crisi era inferior al de l'Eurozona, i ara el supera en 12 punts de PIB. Compensen les millores dels EUA en creixement i atur el sobreendeudament relatiu? Qüestió de gustos. El que sí que sembla indiscutible és que l'estratègia EUA incorre en cada vegada majors renúncies a creixement futur del PIB a canvi d'efectes molt menors a curt. I també l'augment de probabilitat per als EUA d'entrar en un camí de fortes dificultats per finançar el seu deute públic, més considerant que el volum (i%) en mans estrangeres és encara més gran que el de l'Eurozona. Els informes de l'Oficina Pressupostària del Congrés (CBO) són cada vegada més demolidors.

Qüestió central és si el volum de deute influeix en el seu cost de finançament (interès). Alguns economistes dels EUA creuen que aquest no és un risc real, de manera que advoquen per una expansió il·limitada fins que ser recuperi la demanda privada. Però cada vegada són més els que creuen massa proper el volum que posaria en risc el seu finançament. Ningú sap del cert quin és aquest nivell. Però els efectes d'arribar al mateix serien tan devastadors per a la principal economia del planeta que la ponderació de probabilitat d'ocurrència amb cost d'ocurrència ha acabat generant un gran consens sobre la necessitat de consolidació fiscal.

L'estratègia expansiva dels EUA ¿ha tingut uns resultats en termes de creixement i ocupació proporcionats al seu cost futur? Una altra vegada, és matèria d'opinió. El que sembla fora de dubte és que era insostenible. Em sembla que aquesta és una bona lliçó per ajudar-nos a avaluar -per comparació- els resultats de l'estratègia europea.

